

Надежда ГАЙДАРЖИ-ЗАБУНОВА (Чадър Лунга, Молдова)

## ФАМИЛНИТЕ И УЛИЧНИТЕ ИМЕНА НА ГРАД ТВЪРДИЦА, РЕПУБЛИКА МОЛДОВА

**Abstract:** The article is about the legal and the “street” surnames of the people from the Moldovan town of Tvardita, situated in the southern part of the Republic of Moldova, inhabited almost entirely with Bulgarians. Here the term *street names* will be used in regard to unofficial surnames or clan names used by neighbours but not registered in their bearers’ identity documents. The names of 54 families have been described.

**Keywords and phrases:** surnames, street names, Russianization, nickname, anthroponymic.

В южната част на Република Молдова има едно българско село, отскоро град, което се нарича Твърдица. Често посещавано от гости от различни краища на света и с различни цели, то представлява голям интерес от гледна точка на фамилните имена. Ако има някой, дори местен жител, който си поставя за цел да намери определен човек, той се ръководи, разбира се, от фамилното име на рода. Но се стига до там, че търсеният от него човек вече се определя с друго фамилно име или, по-точно казано, *улично име*. И това *улично име* е съвсем друго, различно от фамилното. За местния човек това не представлява апсолутно никаква изненада. Така са свикнали и така си живеят твърдичани с две родови имена, едното от които е официално фамилно, а другото – улично. И уличното име не представлява нещо подобно на прякор или прозвище, както е дефинирано това понятие в Енциклопедията на българската ономастика (вж. Балкански, Цанков 2010: 464), а по-скоро второ фамилно име, което дори е по-известно и се използва по-често, отколкото официалното фамилно име.

Целта на изследването ми е да установя връзките и взаимоотношенията между фамилните и уличните имена в град Твърдица.

Задачата ми е да направя анализ на фамилните имена, да проследя влиянието на фамилните имена от съседните гагаузски и молдовски села, осъществяващо се вследствие на смесени бракове, и да се опитам да докажа наличието или отсъствието на влиянието на уличното име при смяната на фамилното име, което се е носило още от прадедите.

Оказа се, че обектът на изследването ми поради големия обем на проучвания материал не може да обхване жителите на целия град. Затова ще спра вниманието си само върху две улици, или две махали, както се наричат те тук. Това са общо 54 семейства.

В антропонимичната система на Твърдица присъстват старинни български фамилни имена, образувани с наставките *-ов* и *-ев*. В разглежданите от нас семейства това са: *Попов, Забунов, Ламбов, Маринов, Петров* и др.

Фамилните имена на *-ов* и *-ев* преобладават количествено: *Паскалов, Попов, Забунов, Митков, Бобиков, Калинков, Ламбов, Маринов, Желяпов*. По форма и по произход те са и най-“българските” имена. Голямата част от тези фамилни имена са пренесени още от България. Тук обаче трябва да се отбележи, че тези имена произхождат от притежателни прилагателни, които дори и в късното Възраждане са се употребявали като пояснения към личното име. Възприемането им като същински фамилни имена става в руската езикова среда, където те формално съвпадат с руските фамилни имена на *-ов* и *-ев*.

Една малка група от фамилните имена на *-ов*, *-ев* са образувани от прякори, напр. като *Караиванов, Карапенков* (с компонент *кара*, от тур. ‘черен’, т. е. ‘син или внук на черния Иван, черния Петър и т. н.’), *Царулков* (от *царул* – диалектен вариант на думата *цървул*). Тук можем да добавим и имена като *Маслинков* (от *маслинка*, може да се предположи, че родоначалникът е носел прякора *Маслинката*), *Боров* (от *бор*, съответно *Бора*), *Калев* (от *кал*) и др.

Няколко фамилни имена са образувани (или видоизменени) по руски модел: *Сажин* (но *Саждин*), *Пашев* (за разлика от *Пашов*), *Макаров* (от популярното сред руснаците име *Макар*).

В Твърдица е регистрирано и фамилното име *Дианов*. Ако това име не е резултат от някаква фонетична деформация, може да се предположи, че е образувано от женското лично име *Диана*. Такова образуване обаче противоречи на българската традиция и едва ли е донесено от България.

Иначе на съвременния етап името *Диана* е достатъчно широко разпространено и в България, и в Молдова, и в Русия, но то е от латински произход и е резултат от късно западноевропейско влияние.

Интересно за отбелязване е името *Карабуш* (отново с компонента *кара*). Възможно е да е видоизменено от *карабаши*, турска дума със значение ‘калугер, монах, свещеник’, която пък идва от словосъчетанието *kara baş* ‘черна глава’ (вж. БЕР II: 228). Косвено доказателство за това е фактът, че в рода има свещеници, а професията на свещеника обикновено се предава от поколение на поколение. Много е вероятно основоположникът на рода да е свещеник, който преди два века е повел близките си към Русия.

При морфемното разчленение на следващото име – *Белчевичен*, може да се отделят един корен *бел-* (*бял-*) и четири наставки (*-чо*, *-ев*, *-ич* и *-ен*), но това не означава, че фамилното име е образувано непосредствено от прилагателното *бял*.

ФИ *Белчевичен* може да бъде свързано с един словообразователен модел, разпространен в с. Кирсово, на около 40 км югозападно от Твърдица. Там са регистрирани 3 фамилни имена с подобен облик: *Раковчен*, *Нейковчен*, *Златовчен* и за които се предполага, че са образувани от ойконими, т. е. от имена на населени места в България (Раково, Нейково, Златювци) (вж. Цанков 2006: 410). За ФИ *Белчевичен* също може да се предположи, че е образувано от име на селище в България: *Белчево* или *Белчевци* – едното в Старозагорско, другото в Търновско. А това може да означава само едно: че основоположникът на рода *Белчевичени* е дошъл някога от едното от двете споменати села.

Част от фамилните имена са образувани от съществителни с наставки *-джи*, (*-жи*, *-чи*), *-ач*, назоваващи професии или занаяти – *Язаджи* (<*язаджия* ‘писар’, *Гайдаржи* (<*гайдарджия*, *гайдар*), *Доломанжи* (може би от *долама*, тур. ‘вид горна дреха’, *Ковач* (<*ковач*). За отбелязване е, че тези имена нямат антропонимични настави (от типа на *-ов*, *-ев*, *-ски* и др. под.). Липсата им може да се обясни с обстоятелството, че предците на бесарабските българи са напуснали старата си родина при още нестабилизирана българска именна система (Цанков 2006: 409). Затова и названията на професии са се утвърдили като фамилни имена без формални промени; не е без значение и фактът, че фамилните имена на *-ов* и *-ев* са се схващали

от бесарабските българи (а и от гагаузите) като руски. Те не е имало откъде да знаят, че и в България ще се наложи руският модел (поне по отношение на суфиксите на фамилните имена).

Тук се налага да отбележим и една диалектна особеност: в речта на твърдичани звукът **дж** (**ц**) почти е изчезнал. В Твърдица казват *жам* вместо *джам*, *жоб* вместо *джоб*, *жавка* вместо *джавка* и т. н.

\* \* \*

Уличните имена, според мене, представляват още по-голям интерес. В тях се намира информация за миналото, за имената на хората, които са заселили тези земи, имена, които са донесени от България, живи са и до днес и са по-актуални, отколкото фамилните\*.

Тук преобладават улични имена на **-ов**: *Колчови*, *Бузови*, *Милижийови*, *Зубярови*, *Хажийчови*, *Николайови*, *Станьови*, *Аврамови*, *Карабушови*, *Дяков-Тодорчови* (от чийто род съм аз и чието име *Тодор* нося и аз като бащино име, което се е съхранило и предавало през седем поколения), *Йорданови*, *Желкови*, *Цайчови*, *Паскови*, *Цоньови*, *Гагаужчови*, *Русьови*, *Хажигергьови*, *Недьови*, *Чибутарьови*, *Сянигярови*, *Баракчийови*, *Цънкови*, *Борови*, *Журови*, *Хажипеньови*, *Царулкови*, *Сибирякови*, *Бобякови*, *Захрийови*, *Хилипови*, *Ганьови*, *Еньови*, *Гуспудинови*, *Косьови*, *Кантарьови*.

Има и улични имена на **-ин**: *Драганчини*, *Катушини*.

От всички тях можем да отделим улични имена, които са образувани от личното име на главата на семейството: *Колчови* (от умалително-гальовната форма *Колчо* (<*Кольо*, *Никола*), *Николайови* (от *Николай*), *Станьови* (от *Станьо*), *Аврамови* (от *Аврам*), *Дяков-Тодорчови* (двойно улично име от *Дяко* и *Тодор*), *Йорданови* (от *Йордан*), *Желкови* (от *Жельо*), *Цоньови* (от *Цоньо*), *Ганьови* (от *Ганьо*), *Еньови* (от *Еньо*), *Хажигергьови* (от *хаджи Гергьо*), *Хажипеньови* (от *хаджи Пеньо*).

Има малка група улични имена, за които може да се предположи, че са образувани от прякори и прозвища: *Паскови* (от рус. *паска* 'козунак', а то от гр. *Πάσχα* 'Великден') (РЧИ 1982: 635, *Кантарьови*

---

\* Тук под *улични имена* ще разбираме неофициални фамилни или родови имена, употребявани от съседите, но нерегистрирани в личните документи на носителите си.

(от кантар), Чибутарьови (от рум. *ciobotar* ‘обущар’) (Йордан 1983: 123), Баракчийови (от байракчия, байрактар). Тук могат да се добавят и имена като Милинжийови, Карабушови, Журови, Катущини (?).

Едно от имената може да се свърже с етническа определеност (*Гагаушчови < гагаузин*), а друго – с хоронима *Сибир* (*Сибирякови*). Представители на рода вероятно са били репресирани и интернирани в Сибир.

Като се опитаме да подредим имената на всички разгледани родове в двойки по фамилно и по улично име, наблюдаваме картина на почти пълно разминаване. [Таблица 1.] Общо 54 семейства носят 37 улични и 25 фамилни имена. Само при три семейства уличното и фамилното име съвпадат. В 17 случая има съвпадащи фамилни имена при различни улични имена.

Таблица 1.

Уличните и фамилните имена на родовете в гр. Твърдица			
	Улично име	Фамилно име	Приложение
1.	Колчови	Паскалови	Двама синове от един баща. Разделен двор
2.	Колчови	Паскалови	
3.	Бузови	Маслинкови	Сега вече <b>Сажин</b> : преведен зет с ново
4.	Милинжийови	Маслинкови	
		фамилно име	
5.	Зубярови	Маслинкови	Далечни роднини
6.	Хажийчови	Маслинкови	Двама синове от един баща. Разделен двор
7.	Николайови	Маслинкови	
8.	Николайови	Маслинкови	Същото фамилно име имат и Станьови
9.	Станьови	Попови	
10.	Драганчини	Забунови	
11.	Аврамови	Попови	
12.	Карабушови	Карабуш	Един от малкото родове, при които фамилното и уличното име съвпадат

13.	Дяков-Тодорчови	Забунови	Сега вече Гайдаржи: преведен зет с ново фамилно име. Това фамилно име често се среща сред гагагузите от околните села
14.	Йорданови	Миткови	Двама синове от един баща. Разделен двор.
15.	Йорданови	Миткови	
16.	Желкови	Писови	
17.	Цайчови	Бобикови	
18.	Паскови	Забунови	Същото фамилно име имат и Драганчини и Дяков-Тодорчови
19.	Цоньови	Караиванови	
20.	Аврамови	Попови	Същото фамилно име имат и Станьови
21.	Гагаужчови	Калинкови	
22.	Станьови	Ламбови	
23.	Русьови	Калеви	
24.	Хажигергьови	Паскалови	После Каламанов, а сега Смирнов
25.	Недьови	Паскалови	Същото фамилно име имат и Колчови
26.	Чибугарьови	?	Сега Доломанжи
27.	Сянигяруви	Язаджи	
28.	Баракчийови	Попови	Еднакви фамилни имена без роднински връзки
29.	Цънкови	Попови	
30.	Борови	Борови	Един от малкото родове, при които фамилното и личното име съвпадат
31.	Журови	Маринови	
32.	Борови	Караиванови	Същото фамилно име имат и Цоньови)
33.	Хажипеньови	Забунови	Същото фамилно име имат и Дяков-Тодорчови, и Паскови, и Драганчини, без роднински връзки
34.	Хажипеньови	Забунови	Двама синове от един баща. Разделен двор.

35.	Царулки	Царулки	Един от малкото родове, при които фамиленото и улчното име съвпадат
36.	Царулки	Царулки	Сега вече <i>Ковач</i> : Приведен зет с ново фамиленото име
37.	Сибирякови	Белчевичени	Същото фамиленото име имат и Бобякови
38.	Бобякови	Арикови	
39.	Захрийови	Арикови	
40.	Хилипови	Маслинкови	Същото фамиленото име имат и Николайови, Зубярови, Хажийчови, без роднински връзки
41.	Ганьови	Паскалови	Три сина от един баща. Разделен двор. Дворът по средата вече носи фамиленото име Желяпови
42.	Ганьови	Паскалови	Същото фамиленото име имат и Сянигярови
43.	Ганьови	Паскалови	
44.	Еньови	Язаджи	
45.	Гуспудинови	Петрови	Сега вече Дианов. Приведен зет руснак
46.	Бобякови	(?)	
47.	Косьови	Миткови	Същото фамиленото име имат и Йорданови
48.	Катушини	Макарови	Два сина от един баща. Разделен двор.
49.	Катушини	Макарови	Същото фамиленото име имат и Кантарьови
50.	Кантарьови	Петрови	
51.	Аврамови	Петрови	
52.	Русьови	Калеви	Три сина от един баща. Разделен двор.
53.	Русьови	Калеви	
54.	Русьови	Калеви	

Фамилените имена в Твърдица са сравнително по-малко на брой от улчните. Данните от изследваните две улици в града говорят за

особено разнообразие. Най-разпространените фамилни имена са *Маслинков, Паскалов, Караиванов, Забунов, Попов, Писов*.

В антропонимичната система на Твърдица битуват старинни българските фамилни имена, образувани от лични имена със суфикси **-ов**, и **-ев**, напр. *Калинков, Макаров, Митков, Ламбов, Петров*. Една малка група от фамилните имена на **-ов** и **-ев** са образувани от прякори, напр.: *Милинжийови, Карабушови, Цайчови, Журови, Катушини*.

Част от фамилни имена, срещащи се в Твърдица, са турски по произход, напр. *Язаджи, Гайдаржи, Дерменжи*. Те са образувани от думи, назоваващи професии, и са пренесени в Бесарабия от преселилите се преди близо два века българи. Съществуването им в Твърдица е резултат от поддържането на традицията в състояние на откъснатост от националния културен, икономически и политически живот в метрополията.

По-голямо разнообразие се наблюдава при уличните имена, които представляват една пъстра картина, като същевременно носят допълнителна информация за далечното минало. По-голямата част от уличните имена на всичките изследвани 54 семейства се срещат еднократно.

Това са: *Баракчийови, Бузови, Гагаужчови, Гуспудинови, Драганчини, Дяков-Тодорчови, Еньови, Желкови, Журови, Захрийови, Зубярови, Кантарьови, Карабушови, Косьови, Милинжийови, Недьови, Паскови, Сибирякови, Станьови, Сянигярови, Хажигергьови, Хажийчови, Хилипови, Цайчови, Цоньови, Цънкови, Чибутарьови*.

По две семейства носят имената *Бобякови, Борови, Йорданови, Катушини, Колчови, Николайови, Хажипеньови, Царулкови*. Имената *Аврамови* и *Ганьови* се срещат по 3 пъти, а *Русьови* – 4 пъти.

Изследването доказва, че в град Твърдица почти няма връзка между фамилните и уличните имена. Родът по уличному е известен на цялото селище като *Йорданови*, но официалното фамилното име е *Миткови*. При това не всеки може да знае фамилното, докато уличното е добре познато на всички. Съвсем малка група са семействата, при които фамилното и уличното име съвпадат.

По изследването на уличните и фамилните имена може да се направи още много. Вярно е, че особено при фамилните имена русификацията е силна. Ако разширим диапазона на изследването си, можем да стигнем и до много гагаузки, молдовски, украински и дори



цигански фамилни имена. Но що се отнася до уличните имена, те си остават неизменни. Те са звучали преди столетия, при основаването на селото (макар и никъде да не са написани), звучат сега (продължават да са активни) и ще звучат още дълго, докато съществува град Твърдица и живеят българи в него.

### Библиография

- Балкански, Цанков 2010:** Балкански, Т., Цанков, К. Енциклопедия на българската ономастика. Към основите на българската ономастика. Велико Търново, 2010.
- БЕР II:** Български етимологичен речник, т. II. С., 1979.
- Грек, Червенков 1993:** Грек, И., Червенков, Н. Българите от Украйна и Молдова. Минало и настояще. С., 1993.
- Йордан 1983:** Iordan, I. Dictionar al numelor de familie românești
- Домусчи 2004:** Домусчи, П. Личните и фамилните имена на родените в с. Твърдица в периода 1950–2002 г.
- Заимов 1988:** Й. Заимов. Български именник. С., 1988.
- Илчев 1969:** Илчев, Ст. Речник на личните и фамилните имена у българите. С., БАН, 1969.
- РЧИ 1982:** Речник на чуждите думи. С.: БАН, 1982.
- Цанков 2010:** Цанков, К. Българските фамилни имена в Комрат и района. – В: Българите в Северното Причерноморие. Изследвания и материали. Том 9. Одеса, 2009, с. 405–412.